

Filmsamtal om jämställdhet utifrån Hip Hip Hora!

Handledning av Myndigheten för skolutveckling
i samarbete med Svenska Filminstitutet.

Februari 2005

Filmsamtal Hip Hip Hora!

Inledning

Under läsåret 2004-2005 erbjuder Svenska Filminstitutet i samarbete med Myndigheten för skolutveckling subventionerade filmvisningar av filmen Hip Hip Hora! för elever i årskurs 6-9. Det här är en handledning för ett filmsamtal om filmen. Med hjälp av tillhörande bildspel som även innehåller filmklipp, kan elever och pedagoger diskutera jämställdhetsfrågor utifrån en gemensam filmupplevelse. Filmsamtalet består av fyra moment:

- att skapa fiktiva tonåringar.
- att reflektera kring jämställdhetsfrågor i tonåringarnas vardag.
- att se filmen Hip Hip Hora!
- att fördjupa diskussionen utifrån filmen, de fiktiva tonåringarna samt egna tankar.

Myndigheten för skolutveckling stödjer kommuner, förskolor och skolor i deras arbete med att utveckla sitt jämställdhetsarbete. Som ett led i detta vill Myndigheten för skolutveckling och Svenska Filminstitutet visa på hur film kan användas som ett pedagogiskt redskap. Film kan ge konkreta och utmanande utgångspunkter för samtal samt bredda och fördjupa diskussionen om jämställdhet. Denna handledning för filmsamtal är en av flera möjligheter att tillsammans med elever bearbeta intryck och åsikter om jämställdhet.

Jämställdhet

Vårt samhälle är präglad av ojämlika könsmonster. Många av oss är så vana vid det att vi inte reagerar när det inte är jämställt. Om vi ska kunna arbeta med jämställdhet krävs att vi ökar vår medvetenhet och kunskap om maktstrukturer, hur ojämställdhet tar sig uttryck och hur mönster kan brytas. Vi måste våga utmana traditionella könsmonster.

Jämställdhet ingår i samhällets värdegrund och ska genomsyra all verksamhet i förskola och skola. Det handlar om att motverka all form av kränkning, diskriminering och traditionella könsmonster för att ge pojkar och flickor likvärdiga möjligheter och villkor att utvecklas oberoende av kön.

Begrepp

Jämställdhet innebär bland annat lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för kvinnor och män, t.ex. att ha ett arbete som ger ekonomiskt oberoende, att vårda hem och barn och att delta i politiska, fackliga och andra aktiviteter i samhället. I Sverige brukar jämställdhet avgränsas till förhållandet mellan kvinnor och män.

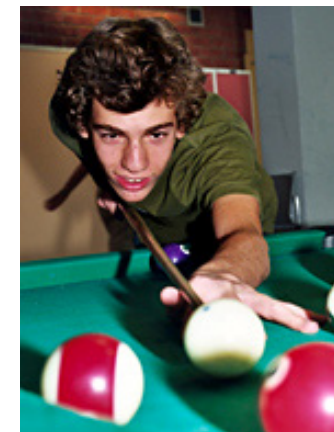
Jämlikhet är däremot ett vidare begrepp. Det avser rättvisa förhållanden mellan alla individer och grupper i samhället och utgår ifrån att alla människor har lika värde oavsett kön, ras, religion, social tillhörighet mm.

Genus är ytterligare ett begrepp som ofta förekommer i debatten om jämställdhet. Till skillnad från det biologiska kön som vi föds till, betyder genus det kulturellt och socialt formade könet, som t.ex. egenskaper eller förmågor som uppfattas som kvinnliga respektive manliga. Genus handlar om hur könsskillnader konstrueras och symboliseras, hur de präglar och uttrycks i relationer, institutioner, lagar, media osv.

Styrdokument

Förskolans och skolans arbete för ökad jämställdhet behandlas bland annat i skollagen, läroplanerna, jämställdhetslagen och FN:s barnkonvention. Enligt skollagen ska den som arbetar inom skolan "särskilt främja jämställdhet mellan könen". I Lpo 94 beskrivs jämställdhet som ett ämnesövergripande kunskapsområde som ska integreras i allt skolarbete. Ansvar för att detta sker vilar både på rektor och pedagoger. Lpo 94 formulerar till exempel följande:

"Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt." (Lpo 94)

Läs mer om vad styrdokumenterna säger om jämställdhet i bilaga 1 samt på Myndigheten för skolutvecklings webbsida under adressen: www.skolutveckling.se/jamstalldhet

I bilaga 2 och 3 finner du de mål man kan beröra när man arbetar enligt den här handledningen. Det är mål att sträva mot och mål att uppnå hämtade från grundskolans kursplaner.

Filmsamtal

Filmsamtal med elever

Bildspelet och denna handledning är i första hand till för pedagoger som vill arbeta med filmen Hip Hip Hora! i elevgrupper i årskurs 6-9. Handledningen beskriver ett sätt att arbeta för att engagera elever i samtal kring filmen. Det finns många andra sätt att arbeta med film men kanske kan denna beskrivning ge nya infallsvinklar på arbetet. Modellen bygger på att eleverna får diskutera filmen utifrån skapade karaktärer, det vill säga tonåringar som de själva har hittat på. Meningen är att hjälpa eleverna att komma igång med samtalet. Att kunna uttrycka något utifrån en karaktär i stället för utifrån sig själv kan många gånger vara lättare för eleverna. Syftet är att göra eleverna mer medvetna om jämställdhetsfrågor och att öka deras handlingsberedskap i kränkande eller diskriminerande situationer. Detta arbete ska ses som en del i skolans övriga arbete med jämställdhetsfrågor.

Filmsamtal med pedagoger

Detta material går även utmärkt att använda i kompetensutvecklingssammanhang med pedagoger, skolledare eller andra intresserade. Syftet kan antingen vara att förbereda deltagarna att själva använda filmsamtalet med elever eller få till stånd en diskussion om vad ett jämställdhetsarbete i skolan kan innebära. Det kan också användas för att inspirera pedagoger att använda film som redskap för jämställdhetsarbete.

Det finns fler filmer att använda som utgångspunkt för t ex. yngre elever, vilket Svenska Filminstitutet ger förslag på under Skolbio på sin webbsida: www.sfi.se/hiphiphora

Samtliga deltagare behöver ha sett filmen Hip Hip Hora! I filmsamtalet för pedagoger kan ni antingen se filmen före eller under arbetet med bildspelet.

Vill ni korta ner filmsamtalet t.ex. för att kunna genomföra det under en halvdag föreslår vi att ni hoppar över avsnitt 1 och 4. Behåll de övriga momenten och frågeställningarna, då de bäst belyser innehåll och arbetssätt. Om det är många deltagare vid kompetensutvecklingstillfället, låt gärna deltagarna tillverka tonåringarna i par. I denna handledning benämner vi deltagarna som elever men om filmsamtalet ska genomföras med vuxna läses det istället som deltagare.

Filmsamtal som arbetsätt

Det som beskrivs i denna handledning kommer inte att se likadant ut i något klassrum. Era förutsättningar måste styra och meningen är att ni ska hantera visningen av bildspelet och frågeställningarna så att det passar er verklighet. Handledningen ger exempel på frågeställningar samt på två olika sätt som ni kan skapa de fiktiva tonåringarna, men givetvis kan ni göra det på annat sätt. T.ex. handdockor, urklippta pappersfigurer, montage av bilder klippta ur tidningar. Om ni har möjlighet att använda en dator med en datorprojektor för att visa bildspelet i klassrummet så gör det. Ni kan också välja att köra helt utan dator direkt från en utskriven

handledning om ni har tillgång till filmen på DVD eller video. Presentationen via bildspelet och dator är att föredra eftersom ni då har direkt tillgång till de olika filmklippen på rätt ställe i bildspelet.

Arbetsättet bygger på att alla elever ska engageras i diskussionerna. Ibland sker diskussionen i hela gruppen, ibland i mindre grupper och ibland får eleverna fundera individuellt. För att engagera alla kan det ibland vara bra att låta var och en först skriva ner vad de själva tycker och sedan diskutera det i en mindre grupp, innan frågan lyfts i hela klassen. Det ger dig som ledare en större möjlighet att få med alla i diskussionen. Om alla får skriva själva först finns det större förutsättningar att få fram fler åsikter än om eleverna kan lyssna på vad andra tycker innan de själva hunnit tänka efter.

Undvik att gå laget runt så att alla ska säga något på varje fråga. Intresset kan dala om flera ska upprepa samma sak. Använd dig i stället gärna av frågor typ:

– *Det som Linda säger nu, hur många håller med om det? Hand upp!*

– *Är det någon som vill tillägga något annat förslag?* osv.

Var noga med att fördela ordet så att alla får möjlighet att bidra till diskussionen under varje avsnitt.

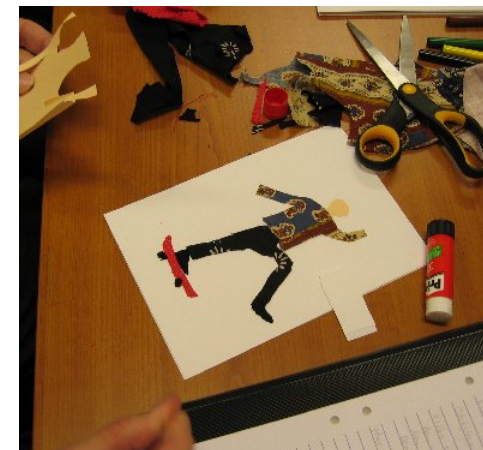
Filmen Hip Hip Hora! som helhet finns inte i det här materialet utan ni får själva boka en visning av filmen via kommunens skolbioombud, låna den på VHS eller DVD av närmsta AV central eller liknande.

Innan ni ser filmen Hip Hip Hora! ska eleverna skapa sina fiktiva tonåringar och lära känna dem. Detta bör ni göra dagen innan ni ska se filmen. Vi beräknar att varje avsnitt efter filmvisningen tar ca 60 minuter att genomföra. Det är en fördel om ni kan genomföra så många avsnitt som möjligt samma dag som eleverna har sett filmen.

De avsnitt ni inte hinner med första dagen bör ni genomföra dagen eller dagarna efter filmvisningen.

Se dessa samtal som ett avstamp på ett fortsatt arbete om jämställdhet.

I slutet av handledningen finns exempel på vad ett sådant arbete kan innehålla.

Material som kan vara bra att ha: Blädderblock och pennor, tygbitar, papper, färgpennor, garn, lim, saxar, blomster- eller grillpinnar, tejp och häftmassa. Eventuellt även paljetter och glitterlim mm.

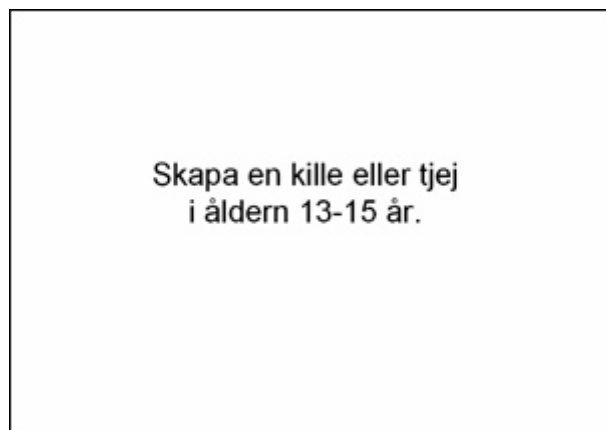
Instruktion till bildspelets olika delar

Bild 1 och 2

Efter bild 1 med bildspelets titel visas bild 2 med bilder på ungdomar. Där kan du, om du vill, starta ett två minuter långt, bildspel med fotografier på många olika typer av tonåringar. För att starta bildspelet för du musmarkören till mitten av bilden. En ruta med texten ”Visa bildspel”syns och bildspelet startar när du klickar på rutan. *Observera att bildspelet endast finns i webbversion av Filmsamtalet. Se www.skolutveckling.se/jamstalldhet Jämställdhetsarbete i praktiken.*

Ytterligare ett sätt att få ett mer varierat persongalleri är att be alla elever skriva ner så många ord de kan komma på för att beskriva tonåringar. Samla dessa på en gemensam lista och försök få listan så lång som möjligt.

Bild 3

Be eleverna tillverka var sin tonåring i åldern 13-15 år. De ska skapa en fiktiv person och inte någon som finns i verkligheten. För att alla ska veta vad som förväntas av dem, ge tydliga instruktioner.

Alternativ 1: Klipp och klistra

Låt eleverna se instruktionsfilmen; Klipp och Klistra eller håll en egen instruktion. Ge eleverna en begränsad tid om ca 20 minuter till arbetet. Material som behövs står på sidan 4. Elevernas kreativa skapande kan stärkas ytterligare om ni även erbjuder paljetter, glitterlim mm. Karaktärerna kan monteras på en grillpinne eller blomsterpinne.

Alternativ 2: Skapa i datorn (Finns endast i webbversion av Filmsamtalet.)

Om ni har tillgång till datorer och färgskrivare kan ni låta eleverna kombinera olika kroppsdelar för att skapa sin tonåring med hjälp av funktionen; Skapa i datorn. När eleven är nöjd välj i menyraden File – Print. Ett ytterligare alternativ är att du själv skriver ut en mängd karaktärer och låter eleverna välja en bland dem.

Namn:	
Ålder:	
Egenskaper:	
Min tonårings två sidor:	
Den här sidan visar han/hon för andra	Den här sidan håller han/hon för sig själv

Bild 4

När alla är klara med sina karaktärer, håller de upp dem i luften och tittar på varandras. Kommentera dem gärna i positiva ordalag och säg:

– *Nu kan vi se hur de här killarna och tjejerna ser ut, men vi vill ju veta mer om dem än deras utseende.*

– *Ta ett papper och skriv i punktform ner tonåringens namn, ålder, intressen och egenskaper.*

– *Du ska också skriva vilka sidor din tonåring visar för kompisar och vad han eller hon håller för sig själv.*

Därefter ska eleverna skriva ner beskrivningen över sin tonåring i punktform likt den till vänster.

Min tonårings två sidor?

– *Det här sidan visar han/hon för andra.* (egenskaper, intressen, vad han/hon gör)

– *Det här sidan håller han/hon för sig själv.* (egenskaper, intressen, vad han/hon gör när ingen ser)

Varje elev får sedan presentera sin tonåring för de andra i mindre grupper och om möjligt även i helklass.

Vilka tror ni umgås med vem och varför?

Bild 5

Berätta att ni om tio minuter ska gruppera alla tonåringarna så som de troligtvis skulle gruppera sig om de fanns i verkligheten. Be eleverna resa sig upp och ta med sin karaktär. Deras uppgift blir att under tio minuter gå runt och låta sin karaktär träffa så många som möjligt av de andra för att ta reda på vem eller vilka de troligen skulle vilja umgås med samt varför.

Be eleverna att sätta sig i sina nya grupper samt enas om och skriva tre ord som beskriver gruppen. Diskutera varför grupperna ser ut som de gör samt eventuellt uppkomna mönster.

– *Hur umgås tjejer och killar?*

– *Får alla umgås med den de vill?*

– *Varför är det på det viset?*

– *Om vi vill förändra detta, vad krävs i så fall för att det ska bli annorlunda?*

Så här långt är det bra om ni har kommit innan ni ser filmen Hip Hip Hora!

Bild 6

Se hela filmen Hip Hip Hora! Filmen som helhet finns inte i det här materialet utan ni får själva boka en visning av filmen via kommunens skolbioombud, låna den på VHS eller DVD av närmsta AV central eller liknande.

När ni är tillbaka i klassrummet efter filmen, möblera så att eleverna sitter i grupper om 4 till 6. Låt dem gärna sätta sig i de grupper som deras karaktärer tillhör.

Fråga eleverna om de vill kommentera filmen. Avsätt viss tid för detta samtal.

Bild 7

Avsnitt 1: Sebbes olika sidor

Introducera filmklippet:

– *Nu ska vi titta på olika filmklipp ur filmen. I det första klippet ska vi titta lite närmare på Sebbe.*

Vilka olika sidor har Sebbe?

Bild 8

Ställ frågan:

– *Vilka olika sidor har Sebbe?*

Lista följande meningar i två kolumner och gör det i hela gruppen.

– *Den här sidan visar han för andra.*

– *Den här sidan får inte kompisarna se.*

Diskutera med eleverna:

– *Har alla människor dolda sidor som ingen annan får se? Varför är det så?*

Återknyt till tonåringarna som eleverna har skapat. De har ju också två sidor.

Diskutera:

– *Är det "farligt" att visa saker ur den "hemliga" sidan?*

– *Vilka saker skulle din tonåring kunna visa för kompisarna utan att förlora respekt eller status?*

– *Vad är gemensamt för de saker man visar upp?*

– *Döljer tjejer och killar olika saker för sina kompisar?*

– *Finns det saker som en tjej kan visa som inte killar får visa och tvärt om?*

Följ upp diskussionen med följdfrågor utifrån elevernas åsikter och tankar.

På vilka olika sätt försöker din tonåring skaffa sig respekt, status eller kompisar?

Bild 9

Avsnitt 2: Respekt, status och kompisar

Be eleverna hålla upp sina karaktärer. Ställ frågan:

– *På vilka olika sätt försöker en tonåring som den du skapat skaffa sig respekt, status eller kompisar?*

Låt eleverna diskutera frågan i mindre grupper och anteckna så många förslag de kan komma på. Lista alla gruppernas förslag på blädderblock.

Ställ följande frågor:

– *Vad förväntas att tjejer gör? Markera med en viss färg eller symbol.*

– *Vad förväntas att killar gör? Markera med en annan färg eller symbol.*

Diskutera resultatet med eleverna.

– *Varifrån kommer dessa förväntningar?*

– *Är det givet att det ska vara så?*

– *Är det lika eller olika för killar respektive tjejer? Varför är det så?*

Bild 10

Ställ frågan:

– På vilka sätt försökte ungdomarna i filmen skaffa sig respekt, status eller kompisar?

Be eleverna skriva upp namnen Sofie, Amanda, Beatrice, Mouse, Sebbe och Emma och anteckna vad var och en gör när ni ser filmklippen om respekt, status och kompisar.

På vilka sätt försökte ungdomarna i filmen skaffa sig respekt, status eller kompisar?

Sofie   Beatrice   Sebbe   Amanda   Emma   Mouse

Bild 11

Diskutera i grupperna runt borden. Gör en lista på blädderblock över de olika ungdomarna och över hur de försöker skaffa sig respekt, status eller kompisar.

Sofie ex: vågar gå fram till gänget _____   Mouse ex: skryter om sex _____

_____	_____
_____	_____
_____	_____

Fokusera på skillnaderna mellan killar och tjejer. Ställ frågor som:

- Skulle Sebbe få mer respekt, status och kompisar om han gjorde det Sofie gör?
- Skulle Sofie få mer respekt, status och kompisar om hon gjorde det som Mouse gör?
- Kan vi byta plats på till exempel Sebbe och Sofie?
- Kan tjejer och killar skaffa sig respekt, status och kompisar på samma sätt?
- Varför?
- Varför inte?
- Är detta jämställt?
- Vad kan ni i klassen göra för att få det mer jämställt?

Följ upp diskussionen med följdfrågor utifrån elevernas åsikter och tankar.

Bild 12

Avsnitt 3: Festen

Be eleverna tänka sig att deras egen tonåring skulle befinna sig på festen och bevittna det som händer i följande filmklipp.

– *Tänk dig att din tonåring befinner sig på den här festen och bevittnar det som händer.*

– *Vad är det modigaste din tonåring skulle **kunna** göra i den här situationen?*

Titta på filmklippet där Sofie blir fotograferad.

Vad är det modigaste din tonåring skulle kunna göra i den här situationen?

Bild 13

Låt eleverna diskutera frågan:

– *Vad är det modigaste din tonåring skulle **kunna** göra i den här situationen?*

Diskutera gärna först i en mindre grupp och sedan i hela gruppen. Skriv alla elevernas förslag på vad tonåringarna skulle kunna göra på blädderblocket. Avhåll dig från att kommentera och värdera elevernas förslag i det här läget. Värderar du deras förslag riskerar du att inte få upp alla förslag på blädderblocket. Fråga om det är någon elev som tänkt på något annat.

Diskutera vilket av alla förslag som är det modigaste, det näst modigaste osv.

Markera på blädderblocket. Diskutera vilket av förslagen som är det fegaste man kan göra eller om det finns något ännu fegare man skulle kunna göra.

Här kan du också ställa frågor som:

– *Är det modigt att slå ner Mouse? Varför? Varför inte?*

– *Kan det finnas en risk med att slå ner honom?*

– *Kan ni komma på något annat man kan göra i stället?*

Ställ sedan frågan:

– *Vilket av alla dessa förslag är det troligaste att din tonåring kunde ha gjort?*

Låt alla elever gissa vad deras tonåring skulle ha gjort och markera deras svar på blädderblocket. Markera med olika färger beroende på om det är kille eller tjej.

– *Är det någon skillnad på hur man agerar om man är tjej eller kille? Varför?*

– *Är det så i verkligheten också?*

- Skulle någon av er era tonåringar kunna råka ut för en sån här förnedrande fotografering?
- Vilka skillnader finns beroende på om det är en kille eller tjej?

Be eleverna tänka sig in i en verklig situation:

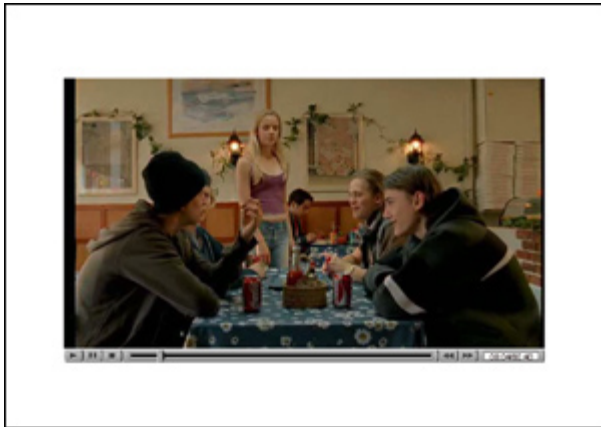
- Tänk dig nu, att något liknande händer i verkligheten och du själv bevittnar detta.
- Vad skulle du vilja göra då? (Det som skulle göra dig mest stolt över dig själv.)

Försök att tillsammans med eleverna formulera olika alternativ. Skriv dem på lappar och sätt upp runt om i rummet. Be eleverna gå och ställa sig vid det alternativ de vilja göra. Diskutera deras placeringar. Stå kvar och fundera över frågan:

- Vad skulle du troligen ha gjort?

Be de som vill att gå till nya platser. Följ upp diskussionen med följdfrågor utifrån vad eleverna har för åsikter och tankar. Ställ frågor som:

- Vad skulle kunna få dig att handla så som du vill?
- Hur ska vi alla bli bättre på att reagera i sådana här situationer?
- Varför gör det skillnad om vi känner de inblandade?

Bild 14 och 15

Avsnitt 4: Vad är ett övergrepp?

Säg till eleverna:

- Förra scenen vi tittade på var ju ett grovt övergrepp. Nu ska vi titta på ett annat klipp ur filmen.

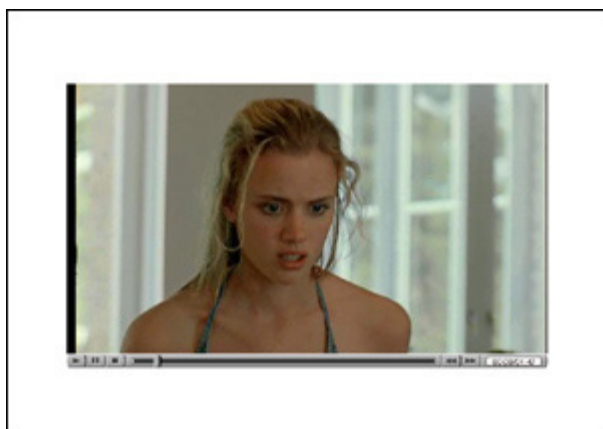
Visa filmklippet där Sofie går och ber om ketchup och ställ därefter följande frågor:

- Sker det något övergrepp i den här scenen också?
- Ge exempel på andra övergrepp, sexuella trakasserier eller diskriminering som förekommer i skolan.

Det kan vara saker vi vanligtvis inte tänker på som kränkande handlingar. Lista förslagen på blädderblock.

- Bör man reagera även mot ”småsaker”?
- Vilka konsekvenser kan det få om vi inte reagerar mot ”småsaker”?
- Är det mest tjejer eller killar som blir utsatta?
- Vem skulle kunna ha agerat mot övergreppet i filmen och på vilket sätt?
- Vilka konsekvenser hade agerandet gett?

Följ upp diskussionen med följdfrågor utifrån elevernas åsikter och tankar.

Bild 16

Avsnitt 5: Övergreppet i matsalen.

Titta på scenen i matsalen och diskutera sedan med eleverna:

- *Vad är det som händer i den här scenen?*
- *Vad är det eleverna ser?*
- *Vad är det lärarna ser?*
- *Hur behandlar lärarna Sofie respektive Mouse?*
- *Vilka värderingar förmedlar lärarnas sätt att agera, till eleverna i matsalen?*

Tänk dig två lärare som skulle löst den här situationen på ett annat sätt.

Hur tror ni att de skulle ha agerat?

Bild 17

Be eleverna att tänka sig hur lärarna skulle kunnat lösa situationen på ett annat sätt.

Fråga eleverna:

- *Hur tror ni att de skulle ha agerat i matsalen?*
- *Vad skulle de ha gjort och sagt i samtal med Sofie?*
- *Vad skulle de ha gjort och sagt i samtal med Mouse?*

För att ytterligare fokusera på skillnader i bemötandet av killar och tjejer kan ni ställa frågorna:

- *Är det skillnad om läraren pratar med en tjej eller kille? Varför i så fall?*
- *Är det skillnad om läraren är kvinna eller man? Varför i så fall?*

Följ upp diskussionen med följdfrågor utifrån vad eleverna har för åsikter och tankar. Framkommer värderingar om ett bra respektive dåligt agerande, ställ t.ex. följande frågor:

- *Vad skulle er tonåring kunna göra om hon/han såg någon vuxen person göra något riktigt dåligt?*

Lista elevernas förslag på ett blädderblock. Fråga sedan utifrån varje förslag.

- *Skulle ni själva våga göra det?*

Hur går vi vidare?

Medvetenhet:

Vad vill ni undersöka på er skola?

Kunskap:

Hur ska vi lära oss mer om jämställdhet?

Handling:

Vad kan vi göra för att få ett mer jämställt samhälle?

Bild 18

Se detta filmsamtal som ett avstamp inför ett fortsatt arbete om jämställdhet.

Filmsamtalet utgår ifrån ungdomar och deras situation. Därför är det viktigt att du som pedagog poängterar för eleverna att jämställdhet är något som vi alla måste arbeta för. Såväl vuxna som ungdomar bidrar till hur det är i dagens samhälle.

Inför det fortsatta arbetet kan en diskussion kring frågorna i sista bilden vara till hjälp.

Fortsatt arbete

På flera förskolor och skolor har personalen filmat sig själva för att öka sin egen medvetenhet om hur de bemöter killar och tjejer. På andra förskolor och skolor har personalen besökt varandra i klassrummen och observerat eventuella skillnader i behandlingen av eleverna.

Kanske kan det vara intressant att göra en studie av hur det är på er skola?

Kanske kan ni låta era elever observera och anteckna vad som händer i den egna skolan och försöka upptäcka saker som inte är jämställda. Be eleverna att försöka agera när de ser att det inte är jämställt och diskutera vad de har vågat göra mellan tillfällena ni träffar dem.

Kanske kan ni arbeta vidare med frågor som:

- *Vad krävs för att människor ska bli mer medvetna om saker som inte är jämställda?*
- *Vad krävs för att vi ska bli bättre på att protestera mot och agera i situationer då det inte är jämställt?*
- *Vad är det som gör att ojämställdhet finns?*
- *Är du själv modig nog att agera så du kan vara stolt över dig själv?*
- *Vad har killar att vinna på att det blir mer jämställt?*
- *Vad har tjejer att vinna på att det blir mer jämställt?*

Ni kan låta eleverna samla på egna massmediala exempel där de tycker att kvinnor och män framställs stereotypt eller diskriminerande. Diskutera elevernas exempel ur ett jämställdhetsperspektiv.

Handledningen är framtagen av Ylva Lundin och Eva Gustafsson Marsh från Myndigheten för skolutveckling i samarbete med Svenska Filminstitutet.

För det fortsatta arbetet finns det stöd och inspirationsmaterial att hämta hem från både Filminstitutets och Myndighetens webbplatser. Det här filmsamtalet med handledning och bildspel finns på Myndigheten för skolutvecklings webbsida: www.skolutveckling.se/jamstalldhet

Där finner du också mer material samt länkar till andra resurser som kan vara stöd för fortsatt arbete.

Har ni frågor eller kommentarer eller vill dela med er av era erfarenheter om arbetet med bildspelet samt handledningen är ni välkomna att ta kontakt med Eva Gustafsson Marsh på Myndigheten för skolutveckling:

E-post: eva.marsh@skolutveckling.se

Jämställdhet i styrdokument

Bilaga 1

Förskolors och skolors arbete för jämställdhet behandlas i skollagen och läroplanerna, och det berörs också i jämställdhetslagen och barnkonventionen. Jämställdhetsmålet lyfts fram som en viktig del i värdegrundsarbetet. Det handlar bland annat om att motverka traditionella könsmonster och om att flickor och pojkar ska ha lika stort inflytande över och utrymme i verksamheten.

Här följer utdrag och sammanfattning av vad som står i styrdokumentet när det gäller jämställdhet.

Skollagen

”Verksamheten i skolan ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt ska den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen samt
2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.”

Läroplanerna

Den demokratiska värdegrunden beskrivs på följande sätt: ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.” En riktlinje i arbetet med jämställdhet är att alla som arbetar i skolan aktivt (ska) motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper”.

Rektor har ett särskilt ansvar när det gäller att ”upprätta, genomföra, följa upp, och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling”

Jämställdhet i förskolan (Lpfö 98)

Grundläggande värden som ska genomsyra verksamheten i förskolan är: ”Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter ska lyftas fram och synliggöras i verksamheten”.

Detta ställer krav på de vuxna i förskolan när det gäller saklighet och allsidighet: ”Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt”.

Förskolan ska motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.” Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar ”förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av kön, social eller etnisk bakgrund”. Arbetslaget ska ”verka för att flickor och pojkar får lika stort inflytande över och utrymme i verksamheten”.

Jämställdhet i grundskolan (Lpo 94)

Om en likvärdig utbildning skrivs följande:

”Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter”.

Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.

Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsroller. Den ska ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla förmågor och intressen oberoende av könstillhörighet.

Alla som arbetar inom skolan ska ”bidra till att motverka sådana begränsningar i elevens studie- och yrkesval som grundar sig på kön, social och kulturell bakgrund”.

Läraren ska ”se till att alla elever oavsett kön, och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetsätt, arbetsformer och undervisningens innehåll, samt att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad, verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen”.

Rektor har som pedagogisk ledare och chef ett särskilt ansvar för att ”ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen”. Sådana kunskaper är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger”.

Jämställdhet i gymnasiet (Lpf 94).

Om en likvärdig utbildning ur ett könsperspektiv formuleras följande:

”Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter”.

Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är manligt och kvinnligt.

Riktlinjer i kunskaper är att läraren ska ”se till att undervisningen till innehåll och uppläggning speglar både manliga och kvinnliga perspektiv”.

När det gäller elevernas ansvar och inflytande så ska läraren ”se till att alla elever, oavsett kön och social och

kulturell bakgrund, får ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen”. Personalen ska, när det gäller elevens utbildningsval, ”informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och därvid motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på kön och på social eller kulturell bakgrund”.

Jämställdhetslagen

Jämställdhetslagen ska främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbete, anställnings- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet (jämställdhet i arbetslivet). Lagen siktar till att förbättra främst kvinnornas villkor i arbetslivet. Jämställdhetslagen behandlar alltså endast arbetstagarnas arbetsvillkor, som till exempel lärare, bibliotekarier, städerskor och annan anställd personal, och bara indirekt eleverna. Enligt lagen är det arbetsgivaren, alltså kommunen eller annan huvudman, som ansvarar för att jämställdhetsplan och handlingsplan för jämställda löner upprättas i kommunen, på förskolan eller i skolan.

FN:s konvention om barnets rättigheter

Barnkonventionen har, i likhet med deklarationen om mänskliga rättigheter, ett ursprung i FN-stadgans princip om den inneboende värdigheten hos alla människor och deras ”oförytterliga rättigheter”, grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen. Barnkonventionen bygger på perspektivet; **barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet**. Enligt artikel 29 ska barnets utbildning syfta till att ”förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämställdhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar”.

Texten är hämtad från:

www.skolutveckling.se/utvecklingsteman/vardegrunden/pdf/Jamstallldhet_styrdokument.pdf

Mål att sträva mot

Bilaga 2

Bild

Skolan ska i sin undervisning i bild sträva efter att eleven:

- blir medveten om bilden som språk och dess roll och användning i skilda sammanhang och kulturer samt utvecklar förmåga att kommunicera med hjälp av egna och andras bilder,
- utvecklar förmågan att analysera och samtala om bilder och förståelse av att bilden bär betydelser, skapar mening och har ett innehåll utöver det föreställande,
- blir förtrogen med kulturverksamhet inom bildens område samt dess professionella yrkesutövare.

Hem och konsumentkunskap

Skolan ska med sin undervisning i hem- och konsumentkunskap sträva efter att eleven

- praktiserar ett demokratiskt och jämställt förhållningssätt samt erfar och förstår dess betydelse för hushållets verksamheter och för relationer mellan människor.

Samhällsorienterande ämnen

Skolan ska i sin undervisning inom det samhällsorienterande kunskapsområdet sträva efter att eleven:

- undersöker och förstår samhällsliga samband och sammanhang i nutid och förfluten tid samt reflekterar över vad dessa kan innebära för framtiden,
- utvecklar en tilltro till sin egen förmåga att påverka och en vilja att hävda demokratiska värden samt blir förtrogen med sina rättigheter och skyldigheter som medborgare i ett demokratiskt samhälle,
- deltar aktivt i samhällsliv och samhällsutveckling samt tar ansvar för livsmiljön,
- utvecklar förståelse av grundläggande existentiella och etiska synsätt och kan använda sin förståelse vid egna ställningstaganden,
- utvecklar respekt för andra människors ställningstaganden men uppmärksammar och tar avstånd från sådana som innebär förtryck och kränkningar,
- gör det till en vana att i sitt handlande ta hänsyn till allas lika värde och rättigheter, oberoende av exempelvis kön, klass och etnisk tillhörighet,
- utvecklar förmåga att se konsekvenser av sina och andras ställningstaganden och handlingar.

Religion

Skolan ska i sin undervisning i religionskunskap sträva efter att eleven:

- reflekterar över etiska, existentiella och religiösa frågor som berör hans eller hennes liv,
- utvecklar förståelse av ställningstaganden i religiösa och etiska frågor samt en grundläggande etisk hållning som grund för egna ställningstaganden och eget handlande.

Samhällskunskap

Skolan ska i sin utbildning i samhällskunskap sträva efter att eleven:

- omfattar och praktiserar demokratins värdegrund,
- utvecklar kunskaper om skiftande samhällsförhållanden och deras relation till demokratiska principer,
- utvecklar kunskaper om rättigheter och skyldigheter i ett demokratiskt samhälle,
- förstår hur olika intressen, ideologier och traditioner påverkar sättet att se på individ och samhälle samt hur samhällets normer och värderingar påverkar och påverkas av individen,
- utvecklar sin förmåga att kritiskt granska samhällsförhållanden och kunna se konsekvenser av olika handlingsalternativ,
- utvecklar sin förmåga att argumentera och uttrycka ståndpunkter samt en tilltro till den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen.

Svenska

Skolan ska i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven:

- utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,
- tillägnar sig kunskaper om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika,
- utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information, tillägnar sig kunskap om mediers språk och funktion samt utvecklar sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap.

Svenska som andraspråk

Skolan ska i sin undervisning i svenska som andraspråk sträva efter att eleven:

- utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och vill, vågar och kan uttrycka sig i många olika sammanhang samt genom skrivandet erövrar ett medel för tänkande och lärande, kontakt och påverkan,
- får möjlighet att förstå svensk skönlitteratur och svensk kultur och blir förtrogen med den värdegrund på vilken det svenska samhället vilar och även lär känna skönlitteratur från andra delar av världen,
- utvecklar förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information samt att tolka, kritiskt granska och värdera budskap i olika källor,
- tillägnar sig kunskaper om mediers språk och funktion samt utvecklar sin förmåga att förstå de kulturbundna värderingarna i medierna,
- stimuleras till eget kulturellt skapande och till att ta del i kulturutbudet.

Mål att uppnå

Bilaga 3

Mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Bild

Eleven ska:

- ha förmåga att se och framställa bilder och former med hjälp av traditionella och moderna metoder och tekniker,
- kunna använda egna och andras bilder i bestämda syften,
- kunna analysera och kritiskt granska konstbilder, bilder för reklam och propaganda, nyheter och information i form av tredimensionell gestaltning, stillbilder och rörliga bilder.

Hem och konsumentkunskap

Eleven ska:

- kunna samarbeta med andra oavsett skillnader i fråga om exempelvis kön och etnicitet samt ha insikter i frågor som rör kulturell variation och hushållsarbetets koppling till jämställdhet.

Samhällsorienterande ämnen

Eleven ska:

- förstå grundläggande begrepp och företeelser i ett demokratiskt system och kunna problematisera demokratiska förhållningssätt i vardagen,
- kunna se samband i skeenden i samhället samt urskilja faktorer som påverkar dem,
- kunna samtala om och bearbeta etiska, estetiska och existentiella frågor och förstå hur de kan vara beroende av tid och kultur.

Historia

Eleven ska:

- kunna reflektera över hur information och propaganda har använts förr och används i dag som ett medel för påverkan.

Religionskunskap

Eleven ska:

- kunna reflektera över och formulera sig i för henne eller honom viktiga livsfrågor,
- kunna föra etiska resonemang och se konsekvenser av olika ställningstaganden.

Samhällskunskap

Eleven ska:

- känna till grundläggande mänskliga rättigheter och skyldigheter,
- kunna reflektera över människors villkor och hur dessa skiftar utifrån kön och social och kulturell bakgrund,
- förstå de gemensamma och grundläggande demokratiska värden som vårt samhälle vilar på samt kunna tillämpa ett demokratiskt arbets- och beslutssätt.

Svenska

Eleven ska:

- aktivt kunna delta i samtal och diskussioner och sätta sig in i andras tankar samt kunna redovisa ett arbete muntligt så att innehållet framgår och är begripligt,
- kunna ta del av, reflektera över och värdera innehåll och uttrycksmedel i bild, film och teater,
- ha kunskaper om språket som gör det möjligt att göra iakttagelser av eget och andras språkbruk.

Svenska som andraspråk

Eleven ska:

- kunna förstå och själv använda det svenska språket i tal och skrift i de olika situationer eleven ställs inför,
- aktivt och med tydligt uttal kunna delta i samtal och diskussioner, kunna sammanhängande muntligt återberätta något som eleven hört, läst, sett eller upplevt samt muntligt kunna redovisa ett arbete så att innehållet framgår och är begripligt,
- kunna ta del av, reflektera över och värdera innehåll och uttrycksmedel i bild och film,
- kunna uppfatta variationer, värdeladdningar och nyanser i det svenska språket.